

METODICKÉ ASPEKTY APLIKOVANÉHO GEOGRAFICKÉHO VÝSKUMU PRE PODPORU ROZHODOVANIA SUBJEKTOV PODIEĽAJÚCICH SA NA TURIZME

Branislav NIŽNANSKÝ

Abstract

In article we analyze two main approaches towards the recognition and region evaluation with a help of geographical methods for the needs of tourism. We further suggest methodical approach of this evaluation. We deal with evaluation of region from the point of view of localization of tourism interest and realization of this interest. Moreover we deal with region from the point of view of demand for tourism.

Key words: *geography of tourism, methodical approach, region evaluation*

ÚVOD

Subjekty podieľajúce sa na turizme možno skúmať a klasifikovať z viacerých hľadísk. Geografii sú blízke ekonomické a environmentálne hľadisko. Z ekonomického hľadiska možno tieto subjekty triediť na dve základné skupiny:

- subjekty, ktoré stoja na strane ponuky turizmu (CR)
- subjekty, ktoré stoja na strane dopytu po CR

Environmentálne hľadisko možno hľadať vo výskumných postupoch, ktorých výsledkom je klasifikácia oboch vyššie menovaných skupín subjektov do tried podľa miery konfliktu ich aktivít so zložkami životného (a najmä prírodného) prostredia. V zásade ide o nasledovné triedy aktivít:

- aktivity skvalitňujúce životné prostredie
- aktivity indiferentné ku kvalite životného prostredia
- aktivity znižujúce kvalitu životného prostredia

POZN.: Pri uvedených aktivitách zohráva mimoriadnu úlohu kvantita. Napríklad je pôvabné prejsť sa po Karlovom moste v Prahe a stretnúť tam cudzincov z celého sveta, ale len pokiaľ ich tam nie je toľko, že sa prechádzka stáva bojom s davom.

Spomenuté dve skupiny subjektov podieľajúcich sa na turizme sa v reálnej krajine rozhodujú o tom, ktorú aktivitu je pre nich z rôznych dôvodov zaujímavé realizovať. Pokiaľ subjekty ponúkajúce CR sú väčšinou determinované ekonomicky a táto determinácia rozhoduje o ich prístupe ku krajine, tak subjekty stojace na strane dopytu majú za cieľ uspokojiť rozsiahlejšiu skupinu svojich potrieb. Rozhodovanie oboch skupín môže uľahčiť dostatok informácií, ktoré je možné získať aj vďaka aplikovanej disciplíne geografie – geografii cestovného ruchu (GCR).

Naším cieľom je charakterizovať hlavné body metodického postupu pri hodnotení regiónu z hľadiska ponuky CR a z hľadiska vzniku dopytu po CR. Takéto hodnotenia sú dôležitým

RNDr. Branislav NIŽNANSKÝ

Katedra geografie a geoekológie, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity,
ul. 17. novembra č. 1, 081 16 Prešov

informačným podkladom pre podporu rozhodovania subjektov podieľajúcich sa na turizme. Naše skúsenosti ukazujú, že práve v nekvalite resp. neexistencii analýz a hodnotení uvedeného typu tkvie príčina toho, že o raste kvality a kvantity turizmu možno zatiaľ na Slovensku iba snívať.

K NIEKTORÝM ZNÁMYM METODIKÁM GEOGRAFIE CESTOVNÉHO RUCHU

V zozname literatúry je uvedených niekoľko z tých prác (Dubcová, Kramáreková, 1992, Mišúňová, 1988 a 1994, Otrubová 1990, 1993, Otrubová, Martauzová, 1998 ai.), ktoré využívajú s menšími odchýlkami základné tézy publikované v Geografii cestovného ruchu P. Mariota (1983). Mariot navrhuje hodnotenie územia z hľadiska lokalizačných, selektívnych a realizačných predpokladov CR. Charakteristiky regiónu sú klasifikované najmä deskriptívne využívajúc kvalitatívne charakteristiky. Kvantitatívne postupy sú dokumentované prostredníctvom opisu podstaty niektorých výskumov, ktoré využili kvantitatívne metodiky. Pričom syntéza viacerých najmä kvantitatívnych znakov potrebných pre danú charakteristiku územia je realizovaná buď kombinatoricky, alebo konštrukciou polynómov nad projekciami ordinálnych hodnôt znakov najmä do množiny prirodzených čísel (bodová resp. balová metóda). V takomto polynóme môžu byť jednotlivé veličiny v rôznej váhe v zmysle pozitívnom (+), negatívnom (-), alebo nepriamo úmerné (racionálny výraz). Problémom, s ktorým sa stretávame a snažíme sa dlhodobo navrhnuť jeho riešenie je určenie bázevej priestorovej jednotky, ktorá má dostatočnú škálu kvantitatívne porovnateľných znakov nadobúdajúcich z hľadiska potrieb hodnotenia regiónu rôzne hodnoty.

Základná jednotka, o ktorej sú získavané dáta je vymedzovaná veľmi rôznorodo. Administratívne tak, že mnohé charakteristiky sú súhrnné o celom regióne a časť z dát sa vzťahuje na sídla, chápané ako bodová lokalita (resp. je mapovaná v katastroch sídel t.j. vzťahuje sa k areálovej jednotke). Ide tu najmä o humánne aktivity (Otrubová 1990, Dubcová, Kramáreková 1992). Pri hodnotení prírodných predpokladov sa používa analogický postup, ktorý však využíva areály geomorfologických celkov (Bizubová, 1995), alebo sa pri komplexnom hodnotení lokalizačných predpokladov rozdeľuje územie na zhodné geometrické obrazce (napr. Čaha, Sláviková z Mariot, 1983, s. 48-49). My sme riešili experimentálne jednu takúto regionalizáciu dvoj i viacstupňovo, tak že sme napríklad v prvom stupni použili administratívne hranice okresov a v druhom hranice geomorfologických celkov, čo umožnilo komplexné hodnotenie skoro všetkých predpokladov CR (Nižňanský, 1995).

APLIKOVANIE VIACSTUPŇOVEJ REGIONALIZÁCIE A VÝSKUMU NODALITY

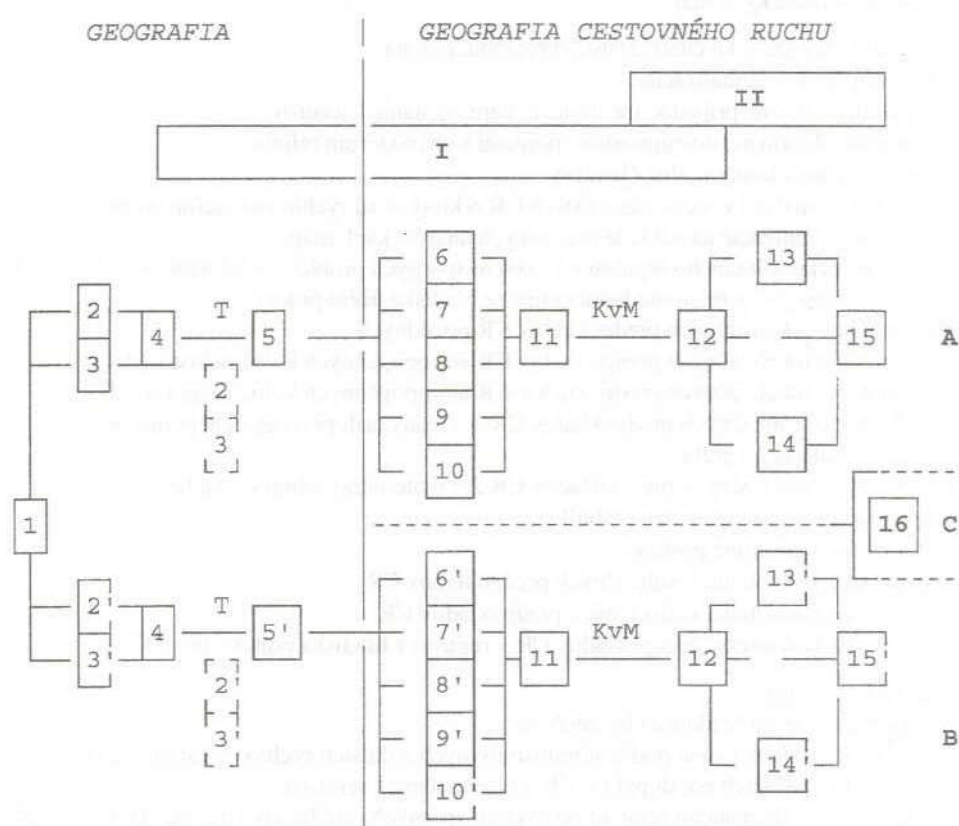
Skúsenosti z viacerých na seba nadväzujúcich prác ukázali, že bázevým problémom je rozdelenie postupov Geografie cestovného ruchu na dva prístupy (výskumné smery).

1. Hodnotenie regiónu z hľadiska ponuky pre CR
2. Hodnotenie regiónu z hľadiska vzniku dopytu po CR

V oboch prípadoch sa ukázalo prospešné vychádzať zo základnej geografickej charakteristiky s cieľom primárne uplatniť metódy viacstupňovej regionalizácie a výskumu nodality a až

následne aplikovať postupy geografie cestovného ruchu. V prvom prípade to bolo najmä hodnotenie lokalizačných a realizačných predpokladov CR. V druhom prípade to bolo hodnotenie najmä selektívnych predpokladov CR. Výsledkom takto konštruovaných hodnotení je informačná báza pre rozhodovanie subjektov ponúkajúcich služby CR a pre tvorbu kvalitných propagačných a reklamných materiálov, ktoré majú následne ovplyvňovať rozhodovanie subjektov na strane dopytu po CR.

Základné myšlienky bazového metodického postupu, ku ktorému sme sa dopracovali obsahujú obr. 1 a vysvetlivky k nemu.

Obr. 1. Sieťový graf algoritmu navrhovaného metodického postupu pre bazové hodnotenie regiónu z hľadiska cestovného ruchu

Fig. 1. Net graph of the algorithm of suggested methodical approach for the base evaluation of region from the point of view of tourism

Vysvetlivky (*V čase sa jednotlivé body algoritmu realizujú zľava doprava, nad sebou umiestnené body sú realizovateľné paralelne.*):

T – overovanie návrhu v teréne

KvM – aplikácia kvantitatívnych analýz

A – hodnotenie územia z hľadiska ponuky pre CR

B – hodnotenie územia z hľadiska dopytu po CR

I – tvorba analytických máp

II – tvorba syntetických máp

1 – základná geografická charakteristika regiónu, poloha

2 – viacstupňová regionalizácia

– administratívne, prípadne iné hranice, napr. spájanie katastrov

– analýza dopravnej dostupnosti v spojitosti s charakterom reliéfu
(vertikálna a horizontálna členitosť)

3 – predbežná analýza koncentrácie aktivít CR o ktorých sú rýchlo získateľné údaje

4 – návrh regionalizácie na základe pracovných analytických máp

5 – diferenciácia skúmaného regiónu po overení sporných problémov v teréne, ktorej výsledkom sú subregióny relatívne homogénne (z hľadiska účelu práce)

6 – hodnotenie lokalizačných predpokladov CR prírodných

7 – hodnotenie lokalizačných predpokladov CR antropogénnych kultúrohistorických

8 – hodnotenie lokalizačných predpokladov CR antropogénnych kultúroprávných

9 – hodnotenie realizačných predpokladov CR 1 – analýza dopravnej siete pomocou ohodnoteného planárneho grafu

10 – hodnotenie realizačných predpokladov CR 2 – materiálnotecnická základňa

11 – usporiadanie a triedenie dát – tabuľky

12 – analytické výskumné postupy

13 – syntetické hodnotenie lokalizačných predpokladov CR

14 – syntetické hodnotenie realizačných predpokladov CR

15 – syntetické hodnotenie predpokladov CR v regióne z hľadiska ponuky pre CR

2' – analýza nodality

– hustota, počet a štruktúra obyvateľstva

– hierarchia sídelnej siete podľa administratívnych a ďalších rýchlo získateľných dát

3' – koncentrácia služieb pre dopyt po CR a informačných servisov

5' – diferenciácia skúmaného regiónu po overení sporných problémov v teréne, ktorej výsledkom sú nodálne jadrá s charakteristikou ich zázemia

6' – kvalitatívne a kvantitatívne charakteristiky potencionálneho trhu

7' – faktory umocňujúce dopyt po CR

8' – faktory znižujúce dopyt po CR

9' – služby pre dopyt po CR

10' – pomer realizácie dopytu v rámci a mimo skúmaného regiónu

13' – syntetické hodnotenie selektívnych predpokladov CR

- 14' – syntetické hodnotenie potenciálu služieb pre dopyt po CR
- 15' – syntetické hodnotenie predpokladov CR z hľadiska dopytu po CR
- 16 – aplikácie mimo geografie, rozhodovanie subjektov, účelové výskumy a modifikácie uvedenej metodiky

C – spoločenská objednávka

Účel použitia výsledkov výskumu tu v aplikovanej fáze zohráva čoraz väčšiu úlohu. Ak v nami navrhovanej metodike prichádzame k pomerne unifikovanej báze informácií, tak v závislosti od účelu je možné modifikovať, doplniť, alebo od základu výskumnú metodiku pozmeniť.

ZÁVER

Schémy metodík, ktoré tu predkladáme vznikli ako zovšeobecnenie skúseností z viacerých výskumov, spracovaní dát ako i diplomových prác diplomantov v oblasti Geografie cestovného ruchu, ktoré sme realizovali s cieľom využiť pre niektoré geoinformatické analýzy bohaté dátové štruktúry, ktoré hodnotenia realizované vo výskumoch CR geografiu poskytujú.

Tu navrhnutá metodika je možnou alternatívou nášho ďalšieho výskumného zamerania.

Literatúra:

- BIZUBOVÁ, M. (1995): Náučné chodníky a turizmus. Zborník zo VI. medzinárodnej konferencie o cestovnom ruchu: Cestovný ruch na prelome tisícročí, Nová Ľubovňa, s. 154-157
- DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H. (1992): Predpoklady rozvoja cestovného ruchu a rekreácie v okrese Prievidza. Geografické štúdie, 1, Nitra, s. 69-97.
- Kolektív (1980): Atlas SSR. Bratislava, Slov. akadémia vied a Slov. kartografia
- MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. VEDA, Bratislava, 248s.
- MIŠÚNOVÁ, E. (1988): Hodnotenie prírodných predpokladov dynamického CR v SSR, Geografický časopis, 4, Veda Bratislava, s. 364-373
- MIŠÚNOVÁ, E. (1994): Priestorový model zájazdového CR. Geografický časopis, 3, SAP Bratislava, s. 333-347
- NIŽNANSKÝ, B. (1990): Cestovný ruch okresu Vranov n/T. ŠPZV II-7-1/04, Prešov, Katedra geografie PdF UPJŠ, ss. 291-296,
- NIŽNANSKÝ, B. (1995): Korelácia lokalizačných a realizačných predpokladov cestovného ruchu v modelovom území regiónu Spiš. Zborník zo VI. medzinárodnej konferencie o cestovnom ruchu: Cestovný ruch na prelome tisícročí, Nová Ľubovňa, s. 162-167
- OTRUBOVÁ, E. (1990): Analýza vybraných predpokladov cestovného ruchu Horehronia, AFRNUC No.28, SPN, Bratislava, s. 171-186
- OTRUBOVÁ, E. (1993): Cestovný ruch. In.: Mládek, J. a kol.: Región Poprad – geografické štruktúry socioekonomických aktivít. UK Bratislava 1993, s. 13-36

OTRUBOVÁ, E., MARTAUZOVÁ, S. (1998): Zemplínska šírava – významný rekreačný priestor cestovného ruchu a rekreácie na Slovensku, AFRNUC No. 40, Bratislava, s. 29-38

METHODICAL ASPECTS OF APPLIED GEOGRAPHICAL SURVEY FOR SUPPORT OF DECISION MAKING OF SUBJECTS THAT DEAL ON TOURISM

Branislav NIŽNANSKÝ

Summary

Observing of tourism enables us to use interscientific approach. Geography is an important science that deals with this observation. Informational basis of a big quality are the result of geographical analysis of assumption of tourism in a landscape. These informational basis are used for support of decision making of subjects that deal on tourism.

In the first part we concern with analysis of works which are related to region evaluation from the point of view of tourism. Furthermore we select important problems (thanks to experiences from verifying of our own research) which we must consider while doing this kind of evaluation. Based on this analysis we suggest such a methodical approach which we are able to illustrate in a form of a net graph, where nodes symbolize activities of methodical approach. Activities that are illustrated by numbers placed one above another are realized in the same time. On the other hand, activities that are illustrated by numbers placed one behind another (from left to right) are realized in a subsequent time order.

The left side of the graph defines geographical instruments (regionalisation, analysis of nodality). The right side of the graph is divided into evaluation of region from the point of view of offer for tourism (marked „A“ in the upper part) and evaluation of region from the point of view of creation of demand for tourism (marked „B“ in the lower part). Part C, containing 16-th point of the process expresses applied exploiting of analytic (marked I) and syntetic (marked II) informations that were gained by this way.

Recenzent: RNDr. Peter Mariot, CSc.